

Per Lønning:

Om „sameksistens”

Morgenpostens kronikk 12. september 1960

Etter en hektisk utenrikspolitisk sommer gliir tanken uvilkårlig til en trykksak som falt ned i postkassen i den kolde (utenrikspolitisk: milde) vintertid. Jeg tenker på MRA-brosjyren «Ideologi og sameksistens». Denne ble behørlig slaktet og vel så det av de fleste velrenommerte aviser. For en del med rette. Publikums-messig var brosjyren på mange måter et bomskudd i første omgang utrettet den nok i ikke liten grad det motsatte av hva den tilskattet. Dens kommunist-angst virket så altfor overdimensjonert og unyansert — bevegelsens selvtilit virket også, med et mildt uttrykk, noe overspent — og sammenblandingen av politikk og kris-tendens virket i beste fall disku-

tabel. Resultatet var i første omfang at mange rystet utfordringen av seg: *vi* er da, gudskjelov, langt mer besindige i vår vurdering av verdenssituasjonen.

Ikke desto mindre tror jeg at MRA's brosjyre, om den var kommet akkurat nå, i noen grad ville ha hatt en annen virkning og ha blitt mottatt med større forståelse. Selv om brosjyren «Ideologi og sameksistens» ikke uten videre inneholdt svaret på tidens brennende internasjonale spørsmål — eller i hvert fall: ikke tilrettela svaret på en slik måte at det hjelper verden vesentlig nærmer seg en løsning — har den imidlertid æren av å ha stillet et spørsmål. Et uhyre vesentlig spørsmål. Den har slått ned på

den rolle begrepet «sam-eksistens» har spilt i de siste års propaganda-messige manipulasjoner. Med sommerens begivenheter i frisk erindring har mange utvilsomt lettere for å forstå de forhold som dermed er pekt på, enn de hadde det i den milde vinter.

Slagordet «sam-eksistens» — for et slagord er det — er blitt effektivt utnyttet av den kommunistiske propaganda. Det er blitt akseptert av velmenende og rettenkende mennesker både i øst og i vest som et uttrykk for deres eget ideal — det har virket så beroligende og forsonende... en-slags garanti for at freden virkelig skal vare, og at vi alle møtes i den gode hensikt å stå vakt om fordrageligheten på jorden.

Ordet er blitt et farlig ord fordi det på en måte er et så innlysende riktig ord. Når valget stilles opp «fredelig sameksistens» eller atom-krig, er det klart at vi alle velger sameksistensen for enhver, eller i hvert fall: nesten for enhver, pris. Hvor er det så at ordet begynner å bli farlig? Det begynner å bli farlig i det øyeblikk vi innbiller oss, eller noen får innbilt oss, at det innebærer noe mer enn det faktisk innebærer. «Peaceful co-existence» sies der, og vi går straks ut fra at så er det underforstått at partene lar hverandre i fred og at vi hver kan stille med vårt og føle oss trygge.

Denne trygghet er imidlertid illusorisk. Det eneste vi med nok så stor visshet kan gå ut fra, er at Sovjet-lederne på det nåværende trinn av rustningskapp-løpet ønsker krig omtrent like lite som vi gjør det. Det de har vært på leting etter de siste månedene, er neppe påskudd for krig, så meget som anledninger til å skremme oss fra å bidra effektivt til det vestlige forsvarssamarbeide. Innenfor visse grenser synes det å gjelde at desto mer vi lar oss skremme, desto mer må vi gjøre regning med å bli skremt også i fremtiden. Jo mer trusler i prak-

sis viser å betale seg, jo mer må vi også forutse at de vil bli brukt. Som sagt: innenfor visse grenser, vi må ikke se bort fra den fordelende mulighet at truselspråk i seg selv kan komme til å stille den som truer i en tvangssituasjon: han må innfri sine onde ord eller lide et alvorlig skår i prestisjen.

Sovjet-lederne ønsker ikke krig. Men de ønsker å erobre verden, og de synes rede til å ta ethvert middel i bruk som ikke direkte styrter verden inn i stor-krigen. Etter at deres fremstøt i Europa ble foreløbig stoppet konsentreres oppmerksomheten desto sterkere om de farvede folkeslag. Med stor behendighet utnyttes samfunnsmessige skjevheter og skavanker: utbytting og rasediskriminering. Befrielse fra Vestens «kolonialisme», «imperialisme» og «militarisme» forespeiles. Derved oppnår man ikke bare å appellere til de mer og mindre undertrykte folkegrupper, man oppnår også å så splittelse i Vest mellom den som enøyet forsvarer den bestående tingenes tilstand og den som i sin iver etter å avskaffe dem ikke ser at han med sin opptreden kan komme i skade før å bli benyttet av den kommunistiske verdensstrategi. Begge blir de, uten vit-

ende og vilje, nyttige håndlangere for Kremli, både apartheid-politikerne i Syd-Afrika som ved sitt forsvor for bestående urett vekker rettkommen harme, og den «fremskrittvennlige» avisskribent som lager store avvisoverekrifter når en farvet student stenges ute fra et college i Mississippi samtidig som han med flid glemmer slaveleirer i Sibir og religionsforfølgelser i Øst-Tyskland.

Dette er «sam-eksistens». Dette at vi planmessig «hjernevaskes» til å glemme de største forbrytelser i vår tid. Dette at vi for freden og det gode naboskaps skyld ikke skal synde mot god tone ved å nevne det som foregår tvers over den baltiske sjø. Dette at Vesten sliter ut kreftene i strid med et Afrika-problem som et nett av vel-disiplinerte Moskva-agenter hele tiden strever med å forpurre løsningen av... Dette at vi som klippene i Sahara utsettes for forvitring gjennom raske og voldsomme temperatur-øvinger: snart skal vi skremmes til å gjøre det naboen ønsker fordi han truer oss, snart skal vi bevegges til å gjøre det rørt takknemlighet over at vredens torden er opphørt og i naiv forhåpning om at skyene aldri mer må trekke sammen over vårt hode.

Det ser ut til at ordet «sam-eksistens» bl.a. har hatt til funksjon å lede oppmerksomheten bort fra disse og en rekke andre kjedelige forhold. Derfor er det av verdi og betydning at MRA har vendt kritikkens søkelys mot det. Montro om ikke begivenhetene har vist at det etter hvert er modent for utskiftning?

Nettopp ved at vi blir oppmerksomme på Moskvas strategi og gjør det overbevisende klart at hverken skremsler eller taktiske kuvendinger kan bringe den gevinst «verdenserobrerne» i Kremli regner med at de skal bringe, må det være mulig å skape et mer realistisk forhandlingsgrunnlag og et gunstigere klima for nedrustning. Begge parter har for lengst innsett at de i dagens situasjon intet har å vinne ved en væpnet konflikt, derfor ønsker da heller ingen av dem å sette den i gang. Den dag Moskva innser at det heller ikke har noe å vinne ved lurerier og taktisk humørskifte, vil betingelsene muligens være til stede for positive nedrustningsresultater. Men dette forutsetter utvilsomt at Vesten våkner opp av «sam-eksistens»-søvnen. Ikke bare politikerne, men også den alminnelige mann.